*§ 59–0. Эканамічнае развіццё сучаснай Беларусі

ПРЫВАТЫЗАЦЫЯ
ІНФЛЯЦЫЯ
УСЕБЕЛАРУСКІ
НАРОДНЫ СХОД
АГРАГАРАДОК
«ШОКАВАЯ ТЭРАПІЯ»
РЫНАЧНАЯ ЭКАНОМІКА

1. Беларуская мадэль эканамічнага развіцця. Пасля абвяшчэння незалежнасці Рэспубліка Беларусь сутыкнулася з рэзкім пагаршэннем эканамічных паказчыкаў: ВУП у 1992 г. панізіўся на 9,2 %, у 1993 г. — на 7,6 %, у 1994 г. — на 11,7 %, прамысловая вытворчасць — на 9,2, 9,4 і 14,6 % адпаведна, інвестыцыі ў асноўны капітал — на 29, 15 і 11 % адпаведна. Спад вытворчасці спалучаўся з ростам інфляцыі. Рэальныя даходы насельніцтва за адзін толькі 1992 г. паменшыліся на 19 %.

Палажэнне аб неабходнасці захаваць эканоміку Беларусі і на яе базе ўжо ў незалежнай дзяржаве развіваць прамысловы патэнцыял, сельскую гаспадарку і сферу паслуг зрабілася ключавым тэзісам А. Р. Лукашэнкі ў яго перадвыбарнай прэзідэнцкай праграме.

Пра беларускую мадэль **сацыяльна арыентаванай рыначнай эканомікі** было ўпершыню заяўлена ў Асноўных кірунках сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 1996–2000 гг. Галоўнымі яе характарыстыкамі выступаюць вядучая роля дзяржавы ў эканамічным жыцці і забеспячэнне высокага ўзроўню сацыяльнай абароны грамадзян. Беларуская мадэль сацыяльна-эканамічнага

Сацыяльна арыентаваная рыначная эканоміка — мадэль эканамічнага развіцця, пры якой дзяржава адыгрывае вызначальную ролю ў рэгуляванні эканамічных працэсаў і фарміраванні ўмоў для забеспячэння патрэб насельніцтва.

Асаблівасці беларускай мадэлі эканамічнага развіцця	
1. Моцная і эфектыўная дзяржаўная ўлада, якая забяспечвае палітычную стабільнасць, сацыяльную справядлівасць і бяспеку	Дзяржаўнае рэгуляванне спрыяе развіццю эканомікі, забяспечвае яе стабільнасць і надзейнасць, а таксама сацыяльныя гарантыі для насельніцтва
2. Роўнасць розных формаў уласнасці	Галоўны крытэрый развіцця эканомікі — эфектыўнасць вядзення гаспадаркі; прыватызацыя выступае не як самамэта, а як сродак пошуку зацікаўленых інвестараў
3. Шматвектарнасць знешнеэканамічнай палітыкі ва ўмовах глабалізацыі гаспадарчых сувязей	Шматвектарная палітыка дазваляе пашырыць гандлёвыя і інвестыцыйныя магчымасці, паменшыць залежнасць ад аднаго рынку
4. Актывізацыя інтэграцыйных працэсаў, перш за ўсё эканамічных, з Расіяй і краінамі СНД	Доступ да расійскага рынку з'яўляецца важным для беларускага экспарту і дапамагае падтрымліваць стабільнасць эканомікі. У рамках ЕАЭС забяспечваюцца свабода руху тавараў, паслуг, капіталу і рабочай сілы, правядзенне скаардынаванай палітыкі ў ключавых галінах эканомікі
5. Моцная сацыяльная палітыка дзяржавы, інвестыцыі ў здароўе, адукацыю, прафесійнае і культурнае развіццё асобы, а таксама адрасная сацыяльная дапамога	Чалавек — цэнтральны аб'ект эканамічнай палітыкі. Сацыяльныя праграмы дзяржавы ў галіне адукацыі, аховы здароўя, аховы мацярынства і дзяцінства, абароны пажылога насельніцтва, развіцця фізкультуры і спорту складаюць сацыяльны сэнс беларускай мадэлі развіцця

Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, канкрэтызуйце фактамі асаблівасці беларускай мадэлі эканамічнага развіцця.

развіцця была замацаваная рашэннямі Усебеларускіх народных сходаў.

Захады па стабілізацыі эканомікі

2. Стратэгічныя кірункі развіцця эканомікі. Распрацаваная з ініцыятывы Прэзідэнта А. Р. Лукашэнкі ў 1994 г. «*Праграма неадкладных мер па выхадзе эканомікі Рэспублікі Беларусь з крызісу*» прадугледжвала комплекс радыкальных захадаў, накіраваных на стабілізацыю эканомікі краіны.

Праграма неадкладных захадаў па выхадзе эканомікі Рэспублікі Беларусь з крызісу

- Спыненне спаду вытворчасці і падзення жыццёвага ўзроўню народа;
- аздараўленне крэдытнай сістэмы;
- памяншэнне ўзроўню інфляцыі, стабілізацыя нацыянальнай валюты;
- удасканаленне аплаты працы;
- узмацненне дзяржаўнага рэгулявання эканомікі;
- строгі кантроль над прыватнай гаспадарчай дзейнасцю

Як дадзеныя захады маглі паспрыяць выхаду эканомікі з крызісу?

Першыя вынікі з'явіліся ўжо ў 1995–1996 гг.: удалося спыніць спад вытворчасці, пачалі расці рэнтабельнасць прамысловасці, экспарт тавараў і паслуг, памяншалася інфляцыя, расла заработная плата.

Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця

У гэты перыяд беларуская дзяржава апроч вырашэння бягучых праблем перайшла да стратэгічнага планавання развіцця ў сацыяльна-эканамічнай сферы. За аснову было ўзятае планаванне па пяцігодках. Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця абмяркоўваліся на Усебеларускіх народных сходах. У кожнай Праграме былі вызначаныя прыярытэты развіцця рэспублікі на бліжэйшыя пяць гадоў.

Праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь

Гады	Прыярытэты развіцця
1996–2000 гг.	Экспарт тавараў і паслуг, будаўніцтва жылля, развіццё аграпрамысловага комплексу
2001–2005 гг.	Харчовая бяспека, экспарт, будаўніцтва жылля, развіццё інавацый і прыцягненне інвестыцый
2006–2010 гг.	Інавацыйнае развіццё эканомікі, энерга- і рэсурсазберажэнне, адраджэнне вёскі, павышэнне канкурэнтаздольнасці беларускай прадукцыі, развіццё малых гарадоў
2011–2015 гг.	Паляпшэнне інвестыцыйнага і бізнес-клімату, развіццё высокатэхналагічных вытворчасцей, рост экспарту
2016–2020 гг.	Рост канкурэнтаздольнасці эканомікі, прыцягненне інвестыцый і інавацыйнае развіццё
2021–2025 гг.	Шчаслівая сям'я, моцныя рэгіёны, інтэлектуальная краіна, дзяржава-партнёр

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

У якасці прыярытэтаў развіцця Беларусі ў 2021–2025 гг. былі вызначаныя шчаслівая сям'я, моцныя рэгіёны, інтэлектуальная краіна, дзяржава-партнёр.

Шчаслівая сям'я. Гэта папулярызацыя традыцыйных сямейных каштоўнасцей. Сям'я з дзецьмі павінна стаць у нашым грамадстве не проста сацыяльнай нормай, а ідэалам сямейных адносін.

Моцныя рэгіёны. Маюцца на ўвазе эфектыўная занятасць, дастойныя даходы, высокая мабільнасць, камфорт і бяспека людзей ва ўсякім месцы Беларусі.

Інтэлектуальная краіна. Беларусь — гэта краіна разумных, адукаваных, творчых людзей, здольных здзяйсняць інавацыйныя прарывы і рухацца наперад.

Дзяржава-партнёр. Гэта выбудоўванне празрыстых, адкрытых, даверлівых адносін дзяржавы, грамадства і бізнесу.

1. *Правядзіце аналіз прыярытэтаў развіцця Рэспублікі Беларусь з 1996 да 2025 г. Дакажыце, што прыярытэты развіцця Рэспублікі Беларусь, сфармуляваныя ў кожнай Праграме сацыяльна-эканамічнага развіцця, з'яўляюцца лагічным працягам выкананых задач, пастаўленых у папярэдняй Праграме.*
2. *Суаднясіце асноўныя прыярытэты развіцця Беларусі ў 2021–2025 гг. з тэндэнцыямі развіцця сучаснага свету (гл. Канцэпцыю нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь). Як вы лічыце, на якія выклікі сучаснага грамадства адказваюць прыярытэты сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі ў згаданы перыяд?*
3. *Якімі, на вашу думку, могуць быць прыярытэты сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі ў 2026–2030 гг.?*

Вынікі рэалізацыі праграм сацыяльна-эканамічнага развіцця рэспублікі

Якія прыярытэты эканамічнага развіцця сведчаць пра сацыяльны характар беларускай дзяржавы?

Рэалізацыя праграм сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь забяспечвае рост нацыянальнай эканомікі, захаванне палітычнай стабільнасці, павышэнне ўзроўню і якасці жыцця людзей. Ужо ў 2000 г. у Рэспубліцы Беларусь быў перавышаны ўзровень дакрызіснага 1990 г. у найважнейшых эканамічных паказчыках. Валавы ўнутраны прадукт на душу насельніцтва на аснове парытэту (роўнасці) пакупніцкай здольнасці вырас з 15,4 тыс. долараў у 2010 г. да 20,2 тыс. долараў у 2020 г.

Асноўнае значэнне для развіцця эканомікі Беларусі мелі рашэнні Прэзідэнта А. Р. Лукашэнкі, накіраваныя на захаванне эканомікі нашай краіны, якая дасталася нам ад Савецкага Саюза, і развіццё на яе базе сучаснага прамысловага патэнцыялу, сельскай гаспадаркі, сферы паслуг.

Сёння Рэспубліка Беларусь — экспартаарыентаваная дзяржава з развітымі прамысловасцю, сектарам паслуг і сельскай гаспадаркай.

Найважнейшай адметнасцю беларускай эканомікі з'яўляецца яе сацыяльная арыентацыя, якая прадугледжвае недапушчэнне істотнага сацыяльнага расслаення грамадства, падтрыманне на належным узроўні сістэмы сацыяльнага забеспячэння, аховы здароўя, адукацыі і культуры. Сацыяльная накіраванасць беларускай сацыяльна-эканамічнай мадэлі выяўляецца ў даступнасці асноўных грамадскіх даброт для ўсіх колаў насельніцтва без выключэння. Дзяржава рэгулюе тарыфы на сацыяльна значныя даброты: жыллёва-камунальныя паслугі, тавары і паслугі (транспарт, энерганосьбіты) і г. д.

Развіццё прамысловай вытворчасці

3. Найважнейшыя эканамічныя дасягненні Рэспублікі Беларусь у канцы XX — першай чвэрці XXI ст. Да найважнейшых эканамічных дасягненняў суверэннай Рэспублікі Беларусь можна аднесці дастаткова высокі ўзровень развіцця прамысловай вытворчасці, якая фарміруе больш за чвэрць ВУП Беларусі.

У нашай краіне паспяхова развіваюцца машынабудаванне; вытворчасць прадуктаў харчавання; дрэваапрацоўчая, нафтахімічная і фармацэўтычная галіны прамысловасці; працуюць сотні прадпрыемстваў, якія вырабляюць аўтамабілі і аўтакампаненты, сельскагаспадарчыя машыны і станкі, складаныя прыборы, оптыку, электратэхнічнае абсталяванне, ліфты, бытавую тэхніку і электроніку. Рэспубліка Беларусь уваходзіць у шэраг лідараў сярод сусветных экспарцёраў грузавых аўтамабіляў, трактароў,

дарожна-будаўнічай і камунальнай тэхнікі. Прадукцыю нашых заводаў пастаўляюць больш чым у 65 краін свету.

Мадэрнізацыя эканомікі на інавацыйнай аснове

Беларуская эканоміка развіваецца на інавацыйнай аснове. Зацверджаная Дзяржаўная праграма інавацыйнага развіцця прадугледжвае ўвядзенне ў эксплуатацыю новых прадпрыемстваў, мадэрнізацыю рабочых месцаў.

Развіццё ўласнай атамна-энергетычнай праграмы

З мэтай забеспячэння энергетычнай бяспекі краіны рэспубліка развівае ўласную энергетычную праграму. У 2021–2023 гг. у Беларусі пабудавана першая атамная электрастанцыя. Дзякуючы БелАЭС наша краіна мае надзейную крыніцу экалагічна чыстай электраэнергіі; пасля яе запуску Беларусь цалкам адмовілася ад імпарту электрычнай энергіі, скараціла аб'ём увозу прыроднага газу.

Забеспячэнне харчовай бяспекі краіны

У глабальным рэйтынгу харчовай бяспекі Беларусь характарызуецца як краіна са спрыяльнымі ўмовамі забеспячэння насельніцтва харчаваннем. Вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі на душу насельніцтва ў Беларусі адпавядае ўзроўню развітых краін і па многіх пазіцыях перавышае паказчыкі, дасягнутыя ў краінах СНД. Беларусь не толькі цалкам пакрывае ўнутраныя патрэбы ў збожжы, свініне, агародніне, бульбе, раслінных алеях, цукры і яйках, але і трывала ўваходзіць у лік сусветных лідараў па экспарце прадуктаў харчавання.

Развіццё IT-сферы

Беларусь уваходзіць у лік сусветных лідараў па экспарце IT-паслуг. Мабільныя прыкладанні, створаныя рэзідэнтамі беларускага Парку высокіх тэхналогій, выкарыстоўваюць каля мільярда чалавек больш чым у 190 краінах свету.

Беларусь першая сярод краін СНД ажыццявіла поўны пераход на лічбавае эфірнае вяшчанне і паспяхова завяршыла тэсціраванне сеткі 5G. Рэсурсы апошняй адкрываюць перспектывы для развіцця інавацыйных праектаў: беспілотнага транспарту,

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

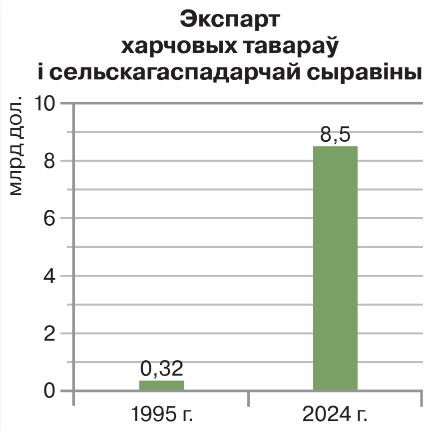

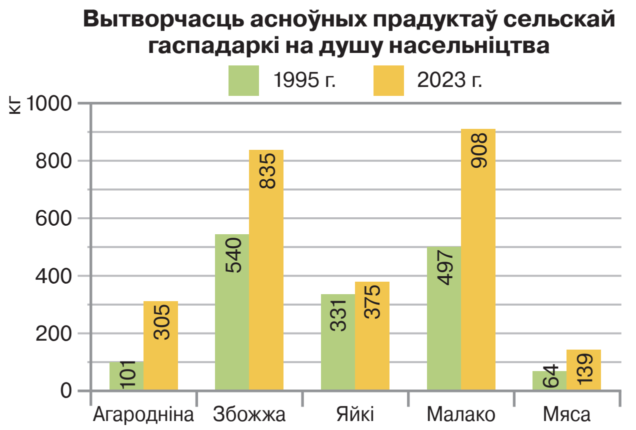

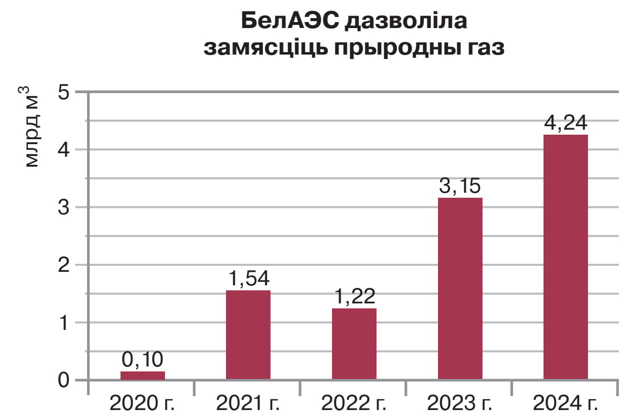

1. Прааналізуйце дыяграмы. На аснове прадстаўленых статыстычных даных зрабіце вывады наконт эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь.

2. Пра вырашэнне якіх задач, вызначаных у праграмах сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь, сведчаць прыведзеныя даныя?

канцэпцыі «Разумны горад». У краіне імкліва развіваюцца тэхналогіі на базе штучнага інтэлекту. Беспілотныя лятальныя апараты «Бусел МКР» і «Гексакоптар-1», аснашчаныя найноўшым апаратна-праграмным комплексам айчыннай распрацоўкі,

дапамагаюць выяўляць узгаранні, ахоўваць дзяржаўную мяжу, змагацца супраць браканьераў і злачынцаў, шукаць людзей, якія заблукалі ў лесе.

Эканамічная інтэграцыя

Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, складзіце схему па тэме «Эканамічная інтэграцыя».

Эканамічная бяспека

4. Выклікі і пагрозы эканамічнай бяспецы. *Эканамічная бяспека* — гэта стан абароненасці галін і сфер эканомікі ад уздзеяння пагроз, якія перашкаджаюць устойліваму сацыяльна-эканамічнаму развіццю Рэспублікі Беларусь. Яе структурнымі элементамі выступаюць фінансавая, харчовая, экалагічная,

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

Абарона ад знешніх пагроз нацыянальнай бяспецы ў эканамічнай сферы забяспечваецца шляхам:

- правядзення шматвектарнай знешнеэканамічнай палітыкі;
- недыскрымінацыйнай інтэграцыі Рэспублікі Беларусь у глабальную эканамічную прастору праз развіццё супрацоўніцтва з міжнароднымі эканамічнымі арганізацыямі і інтэграцыйнымі аб'яднаннямі;
- удзелу ў міжнародных дамовах, накіраваных на скасаванне няроўных умоў у знешнім гандлі;
- умацавання пазіцый нацыянальных таваравытворцаў на знешніх рынках за кошт пашырэння таварнай наменклатуры і геаграфіі экспарту;
- пераарыентацыі экспартных плыняў на рынкі дружалюбных краін, выбудоўвання новых транспартна-лагістычных маршрутаў ва ўмовах увядзення абмежавальных мер асобнымі дзяржавамі або групамі дзяржаў;
- дыверсіфікацыі імпарту сыравінных і энергетычных рэсурсаў;
- імпартазамяшчэння, арыентаванага ў тым ліку на паскоранае развіццё нацыянальных і сумесных высокатэхналагічных вытворчасцей;
- дзяржаўнай інфармацыйна-юрыдычнай падтрымкі суб'ектаў гаспадарання ў прасоўванні прадукцыі на новых рынках збыту і пошуку партнёраў для вытворчай кааперацыі.

Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, канкрэтызуйце фактамі кірункі абароны Рэспублікі Беларусь ад знешніх пагроз у эканамічнай сферы.

вытворчая, навукова-тэхналагічная і інфармацыйна-прававая бяспека.

Знешнія і ўнутраныя выклікі і пагрозы

Напачатку 2020-х гг. наша краіна сутыкнулася з многімі знешнімі і ўнутранымі выклікамі і пагрозамі: пандэмія COVID-19, закрытыя межы, гандлёвыя бар'еры і абмежаванні, спроба дзяржаўнага перавароту, эканамічныя санкцыі з боку заходнееўрапейскіх дзяржаў, пагаршэнне ўмоў знешняга гандлю.

У сучасных геапалітычных рэаліях найбольш імавернымі выклікамі і знешнімі пагрозамі ў забеспячэнні эканамічнай бяспекі Рэспублікі Беларусь застаюцца:

- новая тэхналагічная рэвалюцыя, у аснове якой знаходзяцца эканоміка ведаў, эфектыўнасць выкарыстання чалавечага і навукова-тэхнічнага капіталу, пераход да нанатэхналогій, тэхналогій геннай інжынерыі, вадароднай энергетыкі, тэхналогій штучнага інтэлекту;
- рызыка новага сусветнага фінансавага і эканамічнага крызісу, звязанага са знешнеэканамічнай палітыкай ЗША і іх саюзнікаў, наяўнасцю велізарнага знешняга доўгу ў шэрагу краін;
- абвастрэнне энергетычна-сыравіннай і харчовай праблем у большасці развітых краін і краін, якія развіваюцца, на фоне ўскладнення барацьбы за новыя сыравінныя рынкі і эканамічную прастору — Арктыка, космас, марскія і акіянічныя рэсурсы;
- адсутнасць стабільнай сістэмы міжнароднай эканамічнай бяспекі і адпаведных эфектыўных міжнародных інстытутаў яе забеспячэння.

Ва ўмовах распаду савецкай эканамічнай сістэмы Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка, па сутнасці, увёў у краіне антыкрызіснае кіраванне, здолеў захаваць эканамічны патэнцыял краіны. Мадэль сацыяльна арыентаванай рыначнай эканомікі, якая рэалізуецца ў Беларусі, даказала сваю жыццяздольнасць. Поўнай мерай забяспечваецца харчовая бяспека, дынамічна развіваюцца прамысловасць і сфера паслуг. Істотна ўмацаваўся ўзровень энергетычнай бяспекі. Эканоміка паступальна развіваецца, што забяспечвае павышэнне якасці жыцця беларускага народа. Ва ўмовах росту канкурэнцыі ў свеце вызначальнай для Беларусі робіцца стратэгія развіцця, арыентаваная на барацьбу за знешнія рынкі і стымуляванне ўнутранага спажывання.

калі ў свеце…

2022 г. — амаль 258 млн чалавек у 58 краінах зазналі вострую нястачу харчавання (Глабальная справаздача аб харчовых крызісах — 2023)

на тэрыторыі Беларусі…

2023 г. — Беларусь уваходзіць у топ-5 краін-лідараў у экспарце малочнай прадукцыі. Айчынная прадукцыя пастаўляецца ў больш чым 100 краін свету

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Ахарактарызуйце беларускую мадэль сацыяльна-эканамічнага развіцця. Прывядзіце канкрэтныя прыклады праяўлення кожнай з яе прыкмет.
2. Складзіце ментальную карту «Дасягненні эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь». Якія фактары, на вашу думку, абумовілі поспехі ў эканамічным развіцці суверэннай Беларусі?
3. Назавіце асноўныя выклікі і знешнія пагрозы ў забеспячэнні эканамічнай бяспекі Рэспублікі Беларусь. Якія асноўныя кірункі абароны нацыянальнай бяспекі краіны ад знешніх пагроз у эканамічнай сферы?
4. У верасні 2022 г. А. Р. Лукашэнка адзначыў: «Нават ва ўмовах беспрэцэдэнтнага санкцыйнага ціску Беларусь паспяхова развіваецца. Асабліва гэта датычыцца традыцыйных для нас галін прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Мы здолелі пераарыентаваць экспарт, займаемся імпартазамяшчэннем, павялічылі пастаўкі ў Расію, Кітай і іншыя краіны». Прывядзіце доказы паспяховай рэалізацыі беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця, абапіраючыся на факты, прыведзеныя ў тэксце параграфа.
5. У чым заключаецца пераемнасць беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця з савецкай сацыяльна-эканамічнай сістэмай?
6. Якія эканамічныя дасягненні нашай краіны, на вашу думку, могуць быць прадметам гонару беларускага народа? Падрыхтуйце паведамленне-прэзентацыю пра іх.